

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לנבחני משנה
ב. בגרות לנבחנים אקסטרנייים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ה, 2015
מספר השאלון: 008302
לנבחנים אקסטרנייים — 107
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 107 בלבד)

ספרות עברית וכללית

3 יחידות לימוד
השלמה ל-5 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם — 34 נקודות
פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים — 66 נקודות
סה"כ — 100 נקודות
- בפרק הראשון** שתי קבוצות של שאלות.
ענה על שאלה אחת מן הקבוצה הראשונה (18 נקודות)
ועל שתי שאלות מן הקבוצה השנייה (לכל שאלה — 8 נקודות; סה"כ — 16 נקודות).
בפרק השני ענה על שתי שאלות, כל אחת בנושא בין-ז'אנרי אחר.
(לכל שאלה — 33 נקודות; סה"כ — 66 נקודות)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחני משנה: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרנייים: תכנית הלימודים מצורפת.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(3) בתשובות בשאלון זה אין להדגים באמצעות יצירה שנלמדה במסגרת שתי היחידות הראשונות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כפגישה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון: מבחר יצירות מספרות העולם

(34 נקודות)

בפרק זה שתי קבוצות של יצירות. ענה על השאלות בכל קבוצה לפי ההוראות.

קבוצה ראשונה

ענה על אחת מן השאלות 1-10 (18 נקודות).

נובלה

1. "מיכאל קולהאס" / פון־קלייסט

תאר והדגם את המעבר הקיצוני בדמותו של מיכאל קולהאס מקוטב אחד לאחר. הסבר מה לדעתך אפשר ללמוד ממעבר זה על טבע האדם ועל המוסר האנושי.

2. "האף" / גוגול

גבריות ומעמד חברתי – הסבר כיצד שתי סוגיות אלה מעוצבות בנובלה. בתשובתך הבא מן הנובלה שתי דוגמאות המבטאות את הקשר בין סוגיות אלה.

3. "מותו של איוון איליץ" / טולסטוי

יש הטוענים שסיפורו של איוון איליץ' הוא סיפור על חטא ועונש. הסבר והדגם טענה זו. האם, לפי המסופר בנובלה, יש אפשרות לכפר על החטא? נמק והדגם את דבריך.

4. "הגלגול" / קפקא

תאר והסבר את התהליך שעובר גריגור סמסא בנובלה. במה תהליך זה שונה מן התהליך שעוברת גרטה אחותו? הסבר והדגם את דבריך.

מחזה

5. "חלום ליל קיץ" / שקספיר

תאר את דמותו של פוק, והסבר את תרומתו להנעת העלילה הקומית ולהצגת האהבה הרומנטית בקומדיה. הדגם את דבריך.

6. "מהומה רבה על לא דבר" / שקספיר

התמורות ביחס של קלאודיו להרו לאורך הקומדיה חושפים צדדים שליליים בקשרי האהבה. הסבר והדגם קביעה זו.

7. "כטוב בעיניכם" / שקספיר

העלילה הקומית מתאפיינת בשינויים מהירים וקיצוניים בקשרי האהבה בין הדמויות. שינויים אלה גורמים לסיבוך העלילה ולהתרתה. דון בקביעה זו. בסס את דבריך על שניים מזוגות האוהבים בקומדיה.

8. "מחכים לגודו" / בקט

לפניך דרשיח בין אסטראגון לבין ולאדימיר. קרא אותן, וענה על השאלה שאחריו.
אסטראגון: [...] בוא נלך.
ולאדימיר: אי־אפשר.
אסטראגון: למה?
ולאדימיר: מחכים לגודו.
אסטראגון: נכון. אתה בטוח שזה כאן?
ולאדימיר: מה?
אסטראגון: שצריך לחכות.
ולאדימיר: הוא אמר על יד העץ. אתה רואה עצים אחרים?
אפשר לומר שקטע זה מאפיין את עלילת המחזה כולו ואת הדיאלוגים שבו. הסבר והדגם טענה זו.

9. "הכיסאות" / יונסקו

לפניך שני קטעים 1-2 מן הדורשיח שמתנהל בין הקשיש לקשישה.

קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

קטע 1 הקשיש: השתנו פני הדברים.

הקשישה: ומדוע, לדעתך?

הקשיש: אני לא יודע, סמיראמיס, מותק שלי... אולי מפני שככל שחולף הזמן, שוקעים

עוד ועוד. זה בגלל כדור הארץ שמסתובב, מסתובב, מסתובב, מסתובב...

[...]

קטע 2 הקשישה: ספר לי את הסיפור, אתה יודע, את הסיפור: כי אז שיחקנו...

הקשיש: שוב? ... נמאס לי... כי אז, שיחקנו? שוב את זה... את תמיד מבקשת אותו דבר!...

"כי אז, שיחקנו..." אבל זה חד־גוני... מאז שבעים וחמש שנות נישואינו, מדי ערב, ממש

ערב ערב את מאיצה בי לספר אותו סיפור, לחקות אותם אנשים, אותם חודשים... תמיד אותו

דבר... הבה נדבר על משהו אחר.

הקשישה: חמודי, אני לא בוחלת בהם... הם החיים שלי, הם מלהיבים אותי.

הסבר והדגם כיצד סוגיית הזמן מוצגת בדיאלוגים שלעיל ובמחזה בכללו.

10. "אימא קוראז' וילדיה" / ברכט

לאחר המפגש של הרב־סמל עם אימא קוראז' הוא אומר:

רוצה לחיות על מלחמה?

אז שתתן לה גם דבר־מה.

הסבר והדגם כיצד דברים אלה באים לידי ביטוי בעלילת המחזה.

מהי לדעתך העמדה המשתמעת מן המחזה כלפי המלחמה? נמק והדגם את דבריך.

קבוצה שנייה (16 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 11-18 (לכל שאלה – 8 נקודות).

11. "אנדיסיאה" / הומרוס

לפי פרק 23, בגדים ומראה חיצוני עלולים להטעות, אך לא כך הזיכרונות. הסבר והדגם כיצד רעיון זה בא לידי ביטוי בפרק זה. בתשובתך הסבר את התרומה של רעיון זה לבניית המשמעות של המפגש המתואר בפרק.

12. "דון קיחוטה" / סרוונטס

לפניך דברים שדון קיחוטה אומר בפרק ח. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם. הו, גבירת נשמת, דולסיניאה, פרח היופי, סעדי את אבירך שנקלע למסה קשה זו כדי להפיס את טוב לבך כי רב! דברים אלה מבטאים את תפיסת המציאות של דון קיחוטה. הסבר כיצד, והבא מן הפרקים שלמדת דוגמה נוספת לתפיסת מציאות מעין זו.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּרָדָה / אלוה לסקר־שילר

תרגום: יהודה עמיחי

אֶךְ לְעוֹלָם לֹא בָאתָ עִם עָרֵב –
יִשְׁבְּתִי בְּאֲדָרֶת כּוֹכְבִים.

..... אִם דָּסְקוּ עַל בֵּיתִי
זֶה הָיָה לְבִי שְׁלִי.

הוּא תְלוּי עֶכְשׁוֹ עַל כָּל מְזוּזָה,
גַּם עַל דְּלֶתֶךָ.

שׁוֹשְׁנֵת אֵשׁ דּוֹעֶכֶת בֵּין שְׂרָכִים
בְּחוּם הָזָר.

צְבַעְתִּי אֶת הַשָּׁמַיִם פֶּטֶל
בְּדָם לְבִי.

אֶךְ לְעוֹלָם לֹא בָאתָ עִם עָרֵב –
.... עֲמַדְתִּי בְּנֻעְלִים זְהָבוֹת.

השיר בנוי מסדרה של ניגודים: מציאות מול פנטזיה, ציפייה מול אכזבה, עוצמה מול חולשה.
בחר בשניים מן הניגודים האלה, תאר את הופעתם בשיר, והסבר את תרומתם לבניית משמעותו.
הדגם את דבריך.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

ראשית הידידות / אדוניס (עלי אחמד סעיד אסבר)

תרגום: שמואל רגולנט

בשנת אלפים

אני מתכנן עכשו, כלומר מחר או מתרתים,

אזמינך להסב עמי

תהיה השמש, יהיו המים, יהיה העשב באורח

נהיה חלוקים בדעותינו: אלו הם חזיונותינו הסוערים יותר

אלו הם צעדינו הרחוקים יותר –

נתפוס תחת שמי השירה,

נכריז על ממלכת שני הנצים –

ועל אחודם של שני הנצים האלה.

השיר מציג תמונה אידיאלית. תאר אותה.

הסבר את השקפת העולם שהדובר מבטא באמצעות תמונה זו.

15. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

סונט 130 / ויליאם שקספיר

תרגום: שמעון זנדבנק

עיני גברתי לא שמש לא ולא;

שני – אדם הוא פיישבועה מפיה;

אם שלג צח – שדה שחום בלו,

שער אם פז הוא – אז ראשה בפיה.

ראיתי שושני שני בין חוח,

אך על לחנה איפה שושן בנה?

יש בשמים שופעים יותר נוחות

מריח הקלפיה, במדמה.

קולה אני אוהב, אך זאת לדעת:

יש מנגינות יותר מרוממות –

בו, לא ראיתי עוד אלה פוסעת:

גברתי, אודה, רגלה על אדמות.

ועם כל זה יקרה לי עד אין חקר

מכל אשה שנמשלה לשקר.

הצג את אידאל היופי המשתמע מן הסונט, והסבר את יחס הדובר כלפי אידאל זה.

כיצד יחס זה מעוצב? הסבר והדגם את דבריך.

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר לילה של נודד / וולפגנג גיתה

תרגום: אמיר אור ואריאל הירשפלד

מעל הפסגות
מנוחה.
בכל צמרות
חש הנך
אף לא רחש רות.
ביער הצפרים שותקות.
רק רגע חפה עוד,
גם אתה תנוח.

תאר את התמונה בשיר, והסבר כיצד היא מעוצבת.
הסבר את המשמעות של תמונה זו בעולמו של האדם.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ירח מלא ופרידה הקטנה / טד יוז

תרגום: שמעון זנדבנק

ערב קטן קריר שנוצטמק לנביחת פלב
וקשקוש דלי -

ואת מקשיבה.
קור עקביש, דרוך לנגיעת הטל.
דלי מורם, דומם ומלא עד שפתו - ראי
שיפתה כוכב ראשון לרעד.

פרות הולכות הביתה שם בשביל, קושרות
לגדרות זרים חמים
של הבל-פה,
נהר אפל של דם, הרבה גושים של סלע
נושאים והיררנהיר חלב שלא נשפה.

"גרחו", את קוראת פתאם, "גרחו גרחו"

הגרח נסוג מעט כאמון צופה נדקם ביצירה
המצביעה עליו נדקמת.

פרש את שלוש השורות האחרונות בשיר, והסבר את הקשר ביניהן ובין התיאורים המובאים

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בלדה / יעקב גלאטשטיין

תרגום: בנימין הרשב

תירו בי, חברים,
בשתי רגלי אשר ברחו,
אך אל תירו בראש,
המהרהר על סנוניות בקו.
כך התחננו,
כשהוציאוהו עם שחר
לכפר הגדולה.
הוא לא בכה, הוא רק צבט בשערות זקנו.
חוסו – התחנן – רחמו
על ראש של בן-אדם.
אבל עשרים רובים כבמטח אחד
פצחו לו את הראש שהתענה
לתפס מובן של המלה –
צריק.
נאני שהייתי אחד מעשרים הרובים
מעיתי ארכות, עד שמצאתי את הקו.
לטפתי שלשה ראשים קטנים
ובגרוני החזקתי כשבויים
את דמעותי.
אשה שתקנית וגבוהה, עם תזה מורם,
חכתה למלים שלי.
אוי, האם יכלתי לספר לה,
נאיך עצמי יכלתי להצדיק,
אפלו אם האיש היה
צריק.

הבלדה היא סוגה ספרותית, ויש לה מאפיינים משלה: עלילה, סוף טרגי, דיאלוג, פערי מידע,

אווירה של אימה ודרמטיזציה.

בחר בשניים ממאפיינים אלה והראה כיצד כל אחד מהם בא לידי ביטוי בשיר.

הסבר את התרומה של המאפיינים שבחרת לבניית המשמעות של השיר.

שים לב: אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

פרק שני: נושאים בין-ז'אנריים (66 נקודות)

ענה על שתי שאלות, כל אחת בנושא בין-ז'אנרי אחר שלמדת (לכל שאלה – 33 נקודות).

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 19-20.

19. יצירות רבות בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות" עוסקות בקבוצות או ביחידים

הנמצאים בשוליים של ההווה והעשייה בישראל.

תאר כיצד שוליות זו באה לידי ביטוי ביצירות שלמדת. האם מובלעת בהן מחאה או ביקורת על

"המיקום השולי"? האם מיקום זה מאפשר לדמויות לעצב לעצמן קול ושפה משלהן?

הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* רומאן או שני סיפורים קצרים

* ושיר או סרט קולנוע

20. תאר מערכות יחסים ביצירות שלמדת בנושא "להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות".

האם מערכות היחסים שתיארת מבוססות על שותפות וסובלנות או על זרות וניכור (או על

שילוב של כל אלה)?

האם במהלך העלילה חל שינוי במערכות היחסים האלה? הסבר והדגם את דבריך.

ענה על פי:

* רומאן או מחזה

* וסיפור קצר או סרט קולנוע

ספרות בעקבות השואה

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 21-22.

21. תאר את קשרי המשפחה או את קשרי החברות ביצירות שלמדת במסגרת הנושא "ספרות בעקבות השואה".

הסבר כיצד קשרים אלה משפיעים על ההתמודדות של הדמות המרכזית עם מאורעות השואה. ענה על פי:

רומאן **או** הנובלה "מומיק"
ושיר **או** סרט קולנוע **או** קטע עדות

22. כשהאדם כותב על השואה, הוא לא כותב את המילים, הוא נלחם במילים. כי אין מילים לתאר את שהקרבות הרגישו כאשר המוות היה הנורמה, והחיים היו נס. (אלי ויזל)

הסבר והדגם את האמצעים הרטוריים (למשל איפוק, זעקה, הזרה, אירוניה, מילות צופן, סמלים) שבאמצעותם סופרים ומשוררים, שאת יצירותיהם למדת במסגרת נושא זה, מתמודדים עם הקושי שאלי ויזל מתאר.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים **או** רומאן **או** הנובלה "מומיק"

* ושיר

התבגרות בראי הספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 23-24.

- 23.** בתהליך ההתבגרות המתבגר עומד לפני שאלות קיומיות: זהותו והמשמעות של חייו. הסבר כיצד שאלות אלה באות לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא "התבגרות בראי הספרות". האם, לפי הסיום של יצירות שלמדת בנושא זה, יש מענה על שאלות אלה? נמק והדגם את דבריך.
ענה על פי:
* רומאן **או** נובלה
* וסיפור קצר **או** סרט קולנוע

- 24.** כיצד דמויות חונכות (הורים, אחים בוגרים, מורים) מעוצבות ביצירות שלמדת בנושא "התבגרות בראי הספרות"? הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך תאר את השפעתן של דמויות אלה על המתבגרים. ענה על פי:
* רומאן **או** נובלה
* וסיפור קצר **או** סרט קולנוע

בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 25-26.

25. תאר והסבר את הזיקה בין האמנות למציאות, כפי שהיא באה לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא

"בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות".

(דוגמאות לסוגיות ארספואטיות: האמנות – כלי ביטוי של המציאות, האמנות מעצימה

תופעות במציאות, האמנות מסייעת לברוח מן המציאות ומפצה עליה)

ענה על פי:

* "הברכה" מאת חיים נחמן ביאליק או שני שירים מאת נתן אלתרמן או סיפור קצר

* מחזה או סיפור מן המיתולוגיה או סרט קולנוע

26. ההתמסרות המוחלטת של האמן לאמנותו מסבה לו תחושה של הישג, אך היא גם כרוכה

בקשיים, ולעתים היא תובעת מן האמן ו/או מן הקרובים לו קרבנות גדולים.

הסבר והדגם כיצד מורכבות זו באה לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא

"בכול צופייה, והכול צפוי בה: סוגיות ארספואטיות".

ענה על פי:

* מחזה או שני סיפורים קצרים

* ושיר או סרט קולנוע או סיפור מן המיתולוגיה

לא הכול ראיסטי

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 27-28.

27. דמויות ביצירות לא ראיסטיות שלמדת בנושא "לא הכול ראיסטי" חוות תחושה של חרדה

מפני הבלתי ידוע או הבלתי נשלט, הפורצים אל תוך חייהן ומשבשים אותם.

הסבר מה מעורר תחושות כאלה, ותאר את דרכי עיצובן ביצירות שלמדת.

האם, לפי המסופר בסיום של כל אחת מן היצירות, גברו תחושות אלה או נרגעו? נמק והדגם

את דבריך.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים

* ומחזה או נובלה או סרט קולנוע

28. ביצירות רבות בנושא "לא הכול ראיסטי" מיטשטשים הגבולות בין החי ובין המת,

בין סיוט והזיה ובין המציאות, בין האנושי ובין החייתי, ועוד.

במה מתבטא טשטוש הגבולות ביצירות שלמדת בנושא זה? הסבר והדגם את דבריך.

מה אפשר ללמוד מטשטוש זה על הטבע האנושי? הסבר את דבריך.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים

* ונובלה או מחזה או סרט קולנוע

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

אם למדת נושא זה, ענה על אחת מן השאלות 29-30.

29. אקטיביות מול פסיביות, חירות מול שעבוד, השמעת קול מול שתיקה ומרחב ציבורי מול מרחב פרטי

הם קטבים שבאמצעותם אפשר לבחון את היחסים בין המינים.

הסבר והדגם כיצד שניים מן הקטבים שנמנו לעיל באים לידי ביטוי ביצירות שלמדת בנושא

"נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות".

ענה על פי:

* נובלה מאת עגנון ("שבועת אמונים" או "גבעת החול" או "בדמי ימיה")

* וסיפור קצר או מחזה או שני מדרשים

30. תאר יחסים בין בני משפחה (הורים וילדים, בני זוג) ביצירות שלמדת בנושא "נשיות וגבריות:

ייצוגי מגדר בספרות", והסבר את התרומה של היחסים שתיארת לעיצוב הזהות המגדרית של

דמויות מרכזיות בכל אחת מן היצירות.

ענה על פי:

* שני סיפורים קצרים או מחזה

* ושני מדרשים או סרט קולנועי

בהצלחה!